

VOORBIJ DE BORREL- PRAAT

feiten en fabels over
ontwikkelingssamenwerking

Waarom is er nog armoede
na 75 jaar hulp?
Hoeveel ontwikkelingsgeld
blijft aan de strijkstok hangen?
En wat heeft ontwikkelings-
samenwerking opgeleverd?
Voorbij de borrelpraat neemt
je mee langs onbekende feiten
en veelgehoorde fabels over
ontwikkelingssamenwerking.
Prikkelend, verfrissend en
praktisch voor iedereen die
meedoet aan het gesprek over
ontwikkelingswerk.

VOORBIJ DE BORREL- PRAAT

feiten en fabels over
ontwikkelingssamenwerking

© tekst:

Mirjam Vossen, [CuriCos](#)

© fotografie en vormgeving:

Mark van Luyk, [BRANDOUTLOUD](#)

OVER DIT BOEKJE

Waarom Voorbij de borrelpraat?

De afgelopen decennia boekten ontwikkelingslanden spectaculaire vooruitgang. Kindersterfte nam af, de levensverwachting steeg en nooit eerder gingen zoveel meisjes naar school. In de laatste 25 jaar ontsnapten meer dan een miljard mensen aan extreme armoede. Ontwikkelingssamenwerking droeg bij aan deze vooruitgang.

Een breed gevoeld idee is echter dat de armoede even groot bleef - en dat hulp dus niet helpt. Dit beeld staat ontwikkelingssamenwerking in de weg. En dat is zorgelijk. Want hoe veelbelovend de vooruitgang ook is, nog altijd leven [bijna 700 miljoen mensen in extreme armoede](#). Het gevecht tegen armoede en ongelijkheid blijft onze steun verdienen - en een kritisch debat over ontwikkelingssamenwerking is daarom belangrijk. Dit debat moet eerlijk worden gevoerd. Niet op basis van drogredenen, valse sentimenten en goedkope retoriek. Wel op basis van feiten en afgewogen standpunten.

Wat is Voorbij de borrelpraat?

Voorbij de borrelpraat is leesvoer voor in de trein, een gadget voor op de keukentafel en een bladerboekje voor op de bank. In 16 lemma's voert het je langs nuttige feiten en hardnekkige fabels over ontwikkelingssamenwerking. Je leest het voor je plezier, om er wijzer van te worden, of om je mening over ontwikkelingssamenwerking aan te scherpen. Uiteraard is Voorbij de borrelpraat ook bedoeld voor aan de borreltafel. Vooral daar moeten we de discussie over ontwikkelingssamenwerking op een hoger plan tillen.

Wie schreef Voorbij de borrelpraat?

Voorbij de borrelpraat is geschreven door ontwikkelingsgeograaf en mediawetenschapper Mirjam Vossen. De beelden zijn tussen 2010 en 2020 gemaakt door BRANDOUTLOUD in opdracht van humanitaire organisaties. Voorbij de borrelpraat werd mede mogelijk gemaakt door Cordaid, The Hunger Project, Wilde Ganzen, World Vision en Woord en Daad. De verantwoordelijkheid voor de inhoud ligt bij de auteur.

Waar komt de informatie vandaan?

De cijfers en feiten uit Voorbij de borrelpraat komen uit onderzoeken, rapporten, wetenschappelijke artikelen en boeken. De bronnen staan achter in het boekje vermeld. De links naar deze bronnen vind je in de digitale versie op voorbijdeborrelpraat.nl.

1 HOE ARM IS DE WERELD?

De wereld wordt steeds minder arm

Extreme armoede neemt al af sinds de negentiende eeuw. Anderhalve eeuw geleden leefden bijna acht op de tien mensen in grote armoede. Zij moesten, gemeten met de maatstaf van vandaag, rondkomen van minder dan 2 dollar 15 per dag. [In 1981 waren nog vijf op de tien mensen extreem arm.](#) En vandaag zijn dat [er minder dan een op de tien.](#)

Anderhalve generatie

Vooraf in Azië was de vooruitgang spectaculair. Nog maar dertig jaar geleden was bijna driekwart van de Chinezen zeer arm. Vandaag, anderhalve generatie later, is de armoede daar vrijwel verdwenen. Ook landen in Latijns-Amerika hebben de grootste armoede nagenoeg uitgebannen. Nu gaat het ook hard in India: daar daalde de ergste armoede de afgelopen dertig jaar van 50 naar 15 procent.

Het tempo waarin de wereldwijde armoede afneemt is nauwelijks voorstelbaar. De website [Our World in Data](#) probeerde dat toch. Het becijferde dat sinds 1990 47 miljoen mensen per jaar ontsnappen aan de extreme armoede. Dat zijn er 130.000 per dag. En het zijn er negentig in de minuut dat jij dit tekstje leest.

Sinds 1990 ontsnapten
47 miljoen mensen per jaar
aan extreme armoede

Maar Afrika blijft achter

Deze vooruitgang is echter zeer ongelijk verdeeld. In Afrika ten zuiden van de Sahara, de armste regio, leeft nog ruim een op de drie mensen in grote misère. Ook daar daalt de armoede verhoudingsgewijs: in 1990 was daar nog

meer dan de helft van de mensen extreem arm. Maar de bevolking in zuidelijk Afrika groeit sneller dan dat de armoede daalt. Daarom leven er vandaag in absolute aantallen méér mensen in verregaande armoede dan dertig jaar geleden.

Clarinse
uit Haïti verloor zijn school
door een aardbeving.
Dankzij wederopbouw krijgt
hij weer les, met vernieuwde
methoden en materialen.

2 ONTWIKKELINGS- SAMENWERKING: WAT HEEFT HET OPGELEVERD?

Spectaculaire successen

Is ontwikkelingshulp weggegooid geld? Vraag dat maar eens aan vrouwen in Bangladesh of Mozambique, die dankzij ontwikkelingssamenwerking hun baby's laten vaccineren, hun kinderen naar school sturen en een eigen bedrijf opzetten met een microkrediet. De afgelopen decennia leverde

ontwikkelingssamenwerking enorme resultaten op. Grootschalige vaccinatiecampagnes droegen bij aan een wereldwijde daling van kindersterfte met zestig procent. Pokken werd uitgeroeid en gevaarlijke ziektes als polio en rivierblindheid zijn sterk op hun retour. Zonnepanelen brachten elektriciteit voor miljoenen huishoudens in Mozambique, Kenia en andere landen in Afrika.

Financier van vooruitgang

In Azië maakte de introductie van nieuwe zaden en irrigatietechnieken een einde aan terugkerende hongersnoden. In zuidelijk Afrika steeg het aantal kinderen dat de basisschool afmaakt [in twintig jaar van 55 naar 71 procent](#). Ontwikkelingssamenwerking was een belangrijke financier van deze vooruitgang.

Vrouwen en mannen staan op om een eind te maken aan kindhuwelijkken

Investeren in mensen

Toch zit deze vooruitgang niet alleen in tastbare zaken als zaaigoed en vaccins. Minstens zo belangrijk is de investering in mensen. Met steun van ontwikkelingsorganisaties staan vrouwen en meisjes op om een einde te maken aan kindhuwelijkken en meisjesbesnijdenis – en [steeds meer mannen sluiten zich bij hen aan](#). Werknemers in fabrieken leren hoe ze [een fatsoenlijk loon kunnen eisen](#). En organisaties voor mensen met een handicap zetten hun overheid onder druk om te zorgen voor toegankelijke scholen voor iedereen. In tegenstelling tot wat veel mensen denken, heeft ontwikkelingssamenwerking veel bereikt.

Agnes en Julius
uit Oeganda zijn koffieboeren.
Hun koffiebonen kregen
een Fairtrade- en biologisch
certificaat en dat verhoogde
hun inkomsten.

3 GEVEN WE VEEL?

We geven minder dan we denken

In 2022 gaf de Nederlandse overheid [6,2 miljard euro uit aan ontwikkelingssamenwerking](#). Dat is ongeveer [0,67 procent van ons bruto nationaal inkomen](#) (bni). Dat is iets minder dan de norm van 0,7 procent die rijke landen met elkaar afspraken. Een flink deel van dat bedrag kwam ons land echter niet uit. Zo wordt het eerste jaar van de opvang en onderwijs voor asielzoekers uit dit budget betaald. In 2024 gaat dat om ruim 1,3 miljard euro. Dat maakt van Nederland een grote ontvanger van eigen ontwikkelingsgeld.

Zo'n 3,2 miljard euro werd in 2022 daadwerkelijk besteed aan de ontwikkeling van lage- en middeninkomenslanden – iets minder dan 0,4 procent van ons bni en [0,9 procent van onze Rijksuitgaven](#). Oftewel: van elke euro die Nederland uitgeeft, gaat iets minder dan 1 cent naar ontwikkelingssamenwerking.

Bizarre overschatting

Veel Nederlanders lijken dat te veel te vinden, want 'ontwikkelingshulp' staat stevast in het lijstje van zaken waar de overheid volgens kiezers wel op

kan bezuinigen. Maar met het gesprek over dit budget is iets vreemds aan de hand: Nederlanders [overschatten schromelijk](#) hoeveel onze overheid er daadwerkelijk aan uitgeeft. Een meerderheid denkt dat het meer dan 5 procent van ons bni is. Een op de vijf mensen denkt dat het tussen de 20 en 50 procent is en bijna een op de twaalf denkt zelfs dat meer dan de helft van ons inkomen naar arme landen gaat. Dat zijn bizarre overschattingen.

Minder dan 1 cent van elke euro die we uitgeven gaat naar ontwikkelingssamenwerking

Budget mag omhoog

Vraag je Nederlanders hoeveel de overheid aan ontwikkelingssamenwerking zou moeten geven, dan verandert het plaatje. Wanneer mensen horen dat rijke landen afspraken om 0,7 procent van hun bni aan ontwikkelingssamenwerking te besteden, dan vindt de helft dat prima. Wanneer Nederlanders spontaan een

percentage mogen noemen, dan mag zelfs [2,9 procent van ons inkomen](#) naar ontwikkelingssamenwerking gaan.

Kortom, de gemiddelde Nederlander zou het budget voor ontwikkelingssamenwerking best willen verhogen. Alleen lijkt hij dat niet beseffen.

Hakim
uit Rwanda stond model
tijdens een fotoshoot voor een
ontwikkelingsprogramma. Dat
draaide om betere inkomens
voor telers, verwerkers en
verkopers van voedsel.

4 WAAROM IS ER NOG ARMOEDE NA 75 JAAR HULP?

Hulp alléén kan de armoede niet oplossen

De afgelopen 75 jaar nam de wereldwijde armoede spectaculair af. In 1949, toen de Nederlandse overheid begon met ontwikkelingssamenwerking, was nog [70 procent van de wereld extreem arm](#), nu is dat minder dan 10 procent.

Lange lijst

Het is echter een illusie te denken dat ontwikkelingssamenwerking in haar eentje de armoede kan oplossen. Armoede hangt samen met slecht bestuur, met oorlogen en met conflicten, met een ongunstig klimaat en met droogte en overstromingen. Armoede is verbonden met de ligging van een land, met een gebrek of juist een overdaad aan grondstoffen, met sociale ongelijkheid en met achterstelling van vrouwen. De lijst is lang.

Belastingontwijking en klimaatprobleem

Een deel van de oorzaken ligt bovendien in rijke landen. De landbouw- en handelspolitiek van de Europese Unie en Amerika heeft schadelijke bijeffecten voor boeren in het Zuiden. Door belastingontwijking van internationale bedrijven lopen overheden in lage- en middeninkomenslanden elk jaar miljarden dollars mis. Het klimaatprobleem, in het rijkere deel van de wereld veroorzaakt, verergert droogte en overstromingen in het arme deel.

Een deel van de oorzaken van armoede ligt in rijke landen

Langdurige groei

Een toverformule om een eind te maken aan wereldwijde armoede bestaat niet. Maar landen die de armoede wisten terug te dringen, deden dat in elk geval met langdurige economische groei en het zorgen voor beter onderwijs, gezondheidszorg en werkgelegenheid, ook voor de armsten. Goed gemikte ontwikkelingssamenwerking kan daarbij helpen.

Alfonso
uit Rwanda werkt in een
coöperatie van groente-
en fruittellers. Hij kreeg
zaaigoed en trainingen om
zijn oogst te verbeteren.

5 HOEVEEL HULPGELD GAAT VERLOREN DOOR CORRUPTIE?

Dat weet niemand

In rijke landen komt veel minder corruptie voor dan in arme landen. De [corruptie-index van Transparency International](#) laat daar geen twijfel over bestaan. Bovenaan staan Denemarken, Finland en Nieuw-Zeeland. Onderaan bungelen Somalië, Venezuela en Zuid-Soedan. Dit zijn landen die ontwikkelingsgeld ontvangen. Niet zo vreemd dus dat mensen denken dat er hulpgeld verdwijnt door corruptie.

Zwakke instituties

Hoeveel geld er door corruptie verloren gaat, weet niemand. Wie bonnetjes vervalst of smeergeld betaalt, hangt dit immers niet aan de grote klok. Maar dat er ontwikkelingsgeld verloren gaat door corruptie is zeker. Lage inkomenslanden hebben vaak zwakke instituties met minder controle, en dat maakt het risico op corruptie groter. In vergelijking met bijvoorbeeld Nederland kunnen mensen eerder geld afromen, sjoemelen met aanbestedingsprocedures, of salarissen incasseren zonder werk te verzetten.

Bestrijden van corruptie

Maar het kwartje kan ook de andere kant op vallen: ontwikkelingssamenwerking kan bijdragen aan [het bestrijden van corruptie](#). Zo helpt Nederland Afrikaanse en Aziatische landen met het opbouwen van nationale Rekenkamers, het verbeteren van het politie- en justitieapparaat en het transparant maken van aanbestedingsprocedures.

Zwakke instituties vergroten het risico op corruptie

Pas op met 'zero tolerance'

Het spreekt voor zich dat organisaties de ergste vormen van corruptie moeten voorkomen. Maar doorschieten naar 'zero tolerance' heeft weinig zin. Kleine corruptie, zoals de medewerker die een niet genuttigde lunch declareert, is vrijwel niet uit te roeien – en komt ook bij ons voor. Een doorgeschoten drang om elke euro te kunnen verantwoorden, kan zelfs averechtse gevolgen hebben. Wie alle corruptie wil uitroeien, kiest **alleen** voor simpele projecten die tot in detail te controleren zijn. Dat gaat **gepaard** met een gigantische papierwinkel, die veel geld en mankracht kost. Ook dat is verspilling.

Esther
uit Sierra Leone wil geen
medelijden, maar gelijke
kansen. Ze zet zich in voor
de rechten van mensen met
een beperking.

WAT HEEFT NEDERLAND ERAAN?

Economische en politieke invloed

“Je krijgt wat je geeft.” Met deze slogan voerden ontwikkelingsorganisaties in 2012 campagne. Ze wilden dat [het overheidsbudget voor ontwikkelingssamenwerking](#) overeind bleef. Hun boodschap: ontwikkelingssamenwerking is niet alleen geld weggeven, het levert ons land ook iets op.

[Bij de gewone Nederlander raakte deze slogan geen snaar.](#) Want hulp geven, dat doen we uit medemenselijkheid. Dat doen we om de armoede van anderen te verminderen, om hun honger en ziektes uit te bannen en hun onderwijs verbeteren. We doen het niet voor onszelf.

Bedrijfsleven

Voor de overheid ligt dat anders: [die wil dat het ons land ook iets brengt.](#) Bijvoorbeeld voor ons bedrijfsleven. Niet voor niets zit ontwikkelingssamenwerking samen met buitenlandse handel in één ministerie. Zo kunnen Nederlandse bedrijven hun kennis over tuinbouw of waterbeheer inzetten in ontwikkelingsprogramma's.

Bovendien wil Nederland zeker zijn van de levering van grondstoffen als lithium en zeldzame aardmetalen - onmisbaar voor de productie van zonnepanelen en windmolens. De Afrikaanse bodem zit er vol mee. [Nederland wil bedrijven helpen om daarin te investeren](#) - mits ze dat milieuvriendelijk en zonder kinderarbeid doen.

Nederland wil zeker zijn van de levering van grondstoffen

Veilig en stabiel

Ook zijn er politieke belangen. De Nederlandse overheid werkt veel samen met landen met etnische spanningen en zwak bestuur, zoals Mali, Afghanistan en Zuid-Soedan. [Ontwikkelingssamenwerking draagt bij aan wereldwijde stabiliteit](#), bijvoorbeeld door te werken aan verzoening tussen rivaliserende groepen, het weghalen van landmijnen en het scheppen van werkgelegenheid. Om met de overheid te spreken: wat goed is voor de wereld, is goed voor Nederland.

Rajwanti
uit India volgde
leiderschapstrainingen en werd
de eerste gekozen vrouw in haar
dorpsraad.
Ze zet zich in voor banen voor
de armsten en de strijd tegen
ondervoeding bij kinderen.

7 HOEVEEL NEDERLANDERS ZETTEN ZICH IN?

Ontwikkelingssamenwerking is van ons allemaal

Miljoenen Nederlanders zetten zich in voor ontwikkelingssamenwerking. Ze geven geld of goederen aan humanitaire- of noodhulporganisaties, ze gaan als collectant langs de deuren of ze doen vrijwilligerswerk. Oxfam Novib, Cordaid en Artsen zonder Grenzen hebben met z'n drieën al meer dan een miljoen donateurs.

Een onderzoek van [Goede Doelen Nederland](#) telde de achterban van 58 van de [circa 365 Nederlandse ontwikkelingsorganisaties](#). Samen hadden zij 2,8 miljoen leden en donateurs, bijna 10.000 vrijwilligers en ruim 11.000 collectanten.

Groenteboer

Ook het Nederlandse bedrijfsleven draagt bij. Ongeveer 114.000 bedrijven doneren aan internationale goede doelen, zo blijkt

uit cijfers van [Geven in Nederland](#) en het CBS. Daaronder zitten multinationale giganten als Unilever en Nederlandse winkelketens als Blokker, maar ook de spreekwoordelijke groenteboeren om de hoek. Banken, kledingbedrijven,

supermarktketens en talloze anderen zetten zich – al dan niet via een eigen fonds – in voor onderwijs, schone energie, klimaatbestendige landbouw of de opbouw van het midden- en kleinbedrijf in ontwikkelingslanden.

Zo'n 114.000 bedrijven doneren aan internationale goede doelen

Particuliere initiatieven

Dan zijn er nog de Nederlanders die zelf als vrijwilliger kleinschalige projecten opzetten. Vaak begint zo'n initiatief na een rondreis of stage, vanuit spontane contacten met mensen, scholen en kerken daar. Aan de spreekwoordelijke keukentafels, van Eijsden tot Delfzijl, krijgen de projecten vorm. [Partin, de branchevereniging voor kleine goede doelen](#), schat dat er in ons land ongeveer 1500 van deze burgerinitiatieven zijn, met gemiddeld vijf actieve vrijwilligers. Ze steunen projecten in maar liefst 130 landen, en de meesten zetten zich in voor kinderen. Met hun enthousiaste verhalen blijken deze vrijwilligers op feesten en partijen uitstekende ambassadeurs voor ontwikkelingssamenwerking.

Leng
uit Cambodja heeft een
hersenenletsel. Hij is trots
op de fancy fiets die hij
kreeg van een medische
hulporganisatie.

8 REMT ONTWIKKELINGS- SAMENWERKING MIGRATIE?

Meer rijkdom, meer migratie – tot een omslagpunt

Het klinkt logisch: minder armoede en meer werkgelegenheid zal migratie uit arme landen verminderen. Wie voldoende verdient in eigen land, hoeft niet de gevaarlijke tocht naar Europa of Amerika te wagen. Kortom, investeer in ontwikkeling en je remt migratie.

Alleen: [deze fraai klinkende redenering klopt niet](#) – althans niet op korte termijn. Wanneer arme landen rijker worden, dan emigreren in eerste instantie juist méér mensen. Emigratie neemt pas af wanneer landen nóg rijker worden.

Migratie is duur

Mensen in extreme armoede kunnen namelijk niet migreren. Daar hebben ze geen geld voor. Een reis naar Europa is een uiterst riskante en peperdure onderneming. Een verre droom, die pas in zicht komt wanneer een inkomen stijgt. Pas dan kunnen families sparen om één van hen naar het buitenland te laten gaan.

Mensen in extreme armoede kúnnen niet migreren

Aangetrokken door kansen op werk

De meeste migranten in Europa komen dan ook uit middeninkomenslanden. Zij worden niet zozeer 'weggeduwd' door armoede, maar 'aangetrokken' door de kansen op werk en veel hogere lonen. Een ongeschoolde arbeider uit Marokko kan in Nederland tien keer meer verdienen dan thuis. Dat geldt investeren migranten voor een belangrijk deel in het land waar ze vandaan komen: ze laten hun kinderen studeren, bouwen een huis voor hun ouders en helpen een nicht met het opzetten van een bedrijf.

Er zijn uitstekende redenen om ontwikkelingsgeld uit te geven in het Zuiden. Maar [het afremmen van migratie](#) hoort daar niet bij.

Trigidia en Willy

uit Bolivia zijn
landbouwwetenschappers en
trokken naar het platteland om
canuahua te verbouwen. Trigidia
werd voedselactivist en rolmodel
voor vrouwelijke ondernemers.

9 HOE GOED DOET NEDERLAND ZIJN BEST?

Nederland geeft 'goede' hulp

Jarenlang hoorde Nederland – samen met Scandinavische landen - tot de drie beste leerlingen van de klas als het ging om internationale samenwerking. Die koppositie hebben we niet meer, zo blijkt uit de [Commitment to Development Index](#). Dat is een jaarlijkse vergelijking van 40 rijke landen die zich inzetten voor wereldwijde ontwikkeling. We staan nu op de zesde plek, na Zweden, Duitsland,

Noorwegen, Finland en Frankrijk. Maar ver voor Europese landen als Oostenrijk, Italië en Polen.

De plek in de top tien dankt Nederland aan het feit dat ze in verhouding tot andere landen veel aan ontwikkelingshulp besteedt. Relatief veel geld gaat bovendien naar de allerarmste en meest kwetsbare landen, zoals Jemen, de Palestijnse gebieden en Zuid-Soedan.

Nederland loopt bovendien voorop in het promoten van gelijkheid tussen vrouwen en mannen, de toegang tot voorbehoedsmiddelen en het opkomen voor de rechten van de LGBTIQ+ gemeenschap. Dat blijkt weer uit [een evaluatie van de OESO](#).

Nederland loopt voorop in het promoten van gelijkheid tussen mannen en vrouwen

Doen waar we goed in zijn

Maar het kan beter. Zoals gezegd gaat een groot deel van het budget voor ontwikkelingssamenwerking niet naar de armste landen, maar naar de opvang van asielzoekers in Nederland. Bovendien is er te weinig oog voor wat de landen met wie we samenwerken zélf belangrijk vinden. Dat komt omdat Nederland zich vooral wil toeleggen op thema's [waar Nederlanders goed in zijn](#), zoals water, landbouw en veiligheid. Maar dat is niet altijd waar de 'ontvangende' landen op zitten te wachten.

Ook is het oppassen geblazen met het [combineren van ontwikkelingssamenwerking en handel](#), iets wat Nederland doet in 14 lage inkomenslanden. Nederland wil het eigen bedrijfsleven helpen om in deze landen meer contracten te krijgen. Het risico is echter groot dat onze bedrijven daar meer van profiteren dan bedrijven en mensen in ontwikkelingslanden zelf.

Nina

uit Indonesië is een echte durfal die graag in bomen klimt. Ze gaat naar een naschoolse opvang van een hulporganisatie, waar ze kan spelen en bijlessen volgt.

HOEVEEL HULP MISLUKT?

Meeste hulp gaat goed

Doorlopend evalueert de ontwikkelingssector zijn werk. En [wetenschappers evalueren weer wat er uit al deze onderzoeken komt](#). Zij laten zien dat [ongeveer driekwart van de ontwikkelingsprojecten zijn doelstelling haalt](#). Kinderen krijgen levensreddende vaccins, mensen ontvangen medische zorg, ondernemers worden getraind en gezinnen krijgen water en toiletten. De meeste projecten gaan dus gewoon goed. De studies laten bovendien zien dat ontwikkelingssamenwerking bijdraagt aan economische groei.

Uitstekend besteed

Datzelfde positieve beeld rijst op uit [de grootste evaluatie ooit van Nederlandse ontwikkelingssamenwerking](#). Die werd gedaan in 2015. Een onderzoeksteam van tweehonderd wetenschappers, geleid door de Maastrichtse hoogleraar Wiebe Bijker, constateerde dat het werk van ontwikkelingsorganisaties 'effectief en efficiënt' was. Het geld dat ze uitgaven bleek 'uitstekend besteed' en de projecten staken 'behoorlijk goed' in elkaar.

De uitroep dat ontwikkelingshulp 'niets heeft uitgehaald' is dus gewoonweg niet waar. Maar wat zegt zo'n succespercentage? Wie beter kijkt, ziet dat vooral concrete en tastbare projecten goed scoren. Bijvoorbeeld de bouw van een kliniek of het trainen van boeren. Minder duidelijk zijn de uitkomsten van complexe projecten, zoals de lobby voor minimumlonen in een land of het bewaren van vrede in een regio met veel spanningen. Het meten daarvan is veel moeilijker. Dat maakt de resultaten onzeker, maar de projecten niet minder relevant.

**Nederlandse
ontwikkelingssamenwerking is
'effectief en efficiënt'**

Voorspelbare projecten

Daarom is een overdreven nadruk op succes gevaarlijk. Het drijft organisaties naar risicooloze en voorspelbare projecten. Ver weg van belangrijke, maar moeilijke onderwerpen. En ver weg van landen op de rand van oorlog en conflict. Want daar

is de kans dat een project niet lukt immers het grootst. Maar daar wonen wél de mensen die verandering het meest nodig hebben.

Claudine
uit Rwanda verbouwt
groente. De coöperatie
waarin ze werkt kreeg
hulp bij het vinden van
afzetmarkten in Europa.

WAT BLIJFT ER AAN DE STRIJK-STOK HANGEN?

‘Strijkstok’ is hard nodig

Een veel geuite kritiek op ontwikkelingssamenwerking is dat ‘te veel aan de strijkstok blijft hangen’. Het geld zou niet terechtkomen waar het wezen moet – bij de armsten – maar opgaan aan directeurensalarissen, kantoorgebouwen en dure campagnes om donateurs te werven.

De klaagzang over ‘strijkstokken’ is zo’n automatisme geworden, dat een paar cruciale vragen niet worden gesteld: hoeveel overheadkosten maken organisaties eigenlijk? En waarom zou dat weggegooid geld zijn?

Ongeveer 10 cent

Een [onderzoek van Goede Doelen Nederland](#) wijst uit dat ontwikkelingsorganisaties ongeveer 10 cent van elke euro uitgeven aan fondsenwerving en organisatiekosten. De overige 90 cent is bestemd voor programma’s in lage- en middeninkomenslanden. In die 90 cent zitten overigens ook salaris- en reiskosten van medewerkers die deze programma’s managen en evalueren.

Daarmee komen we bij de salarissen. Medewerkers van ontwikkelingsorganisaties krijgen doorgaans uitbetaald via de cao’s Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening of Openbare Markt. Hun salarissen zijn vergelijkbaar met die van maatschappelijk werkers, bibliotheekmedewerkers of medewerkers van arbodiensten. En hun directeuren verdienen salarissen die vergelijkbaar zijn met directeuren van scholen of welzijnsorganisaties.

Hulp geven is duur

Onder de strijkstokkendiscussie zit het – terechte – uitgangspunt dat organisaties zuinig om moeten omgaan geld dat bestemd is voor mensen in armoede. Maar ze is ook gebouwd op de onterechte aanname dat organisaties dit niet doen én dat projecten beter worden wanneer je salaris- en beheerkosten tot een minimum terugbrengt.

Dat is niet zo. Zinnige besteding van ontwikkelingsgeld is duur. Er zijn mensen voor nodig, in Nederland en in de ontvangende landen, die trainingen moeten volgen, een redelijk salaris moeten verdienen en reizen moeten maken. Vooral in afgelegen, moeilijk bereikbare en onrustige regio’s is ontwikkelingssamenwerking kostbaar. En juist daar is hulp het hardste nodig.

Eggs
uit Zimbabwe is
ondernemer. Met steun
van een fonds bouwde hij
een nieuw slachthuis voor
boeren in zijn omgeving.

WAT ZIJN DE BIJWERKINGEN?

Onbedoelde effecten: soms funest, soms fortuinlijk

Ontwikkelingsprojecten hebben meestal een duidelijk doel: kinderen vaccineren, inkomens van vrouwen verhogen of een ministerie opzetten. Maar soms hebben ze [bijeffecten die niets met deze doelen te maken hebben](#). In het slechtste geval leveren die flinke schade op.

Neem voedselhulp. In het verleden verscheepte Amerika zijn eigen landbouwoverschotten naar regio's in Afrika waar hongersnood dreigde. Met die

goedkope overschotten werden levens gered, maar ze beconcurrerden ook de Afrikaanse boeren. Deze konden hun graan niet meer kwijt en raakten aan de bedelstaf.

Door rebellengebied

Een bekend dilemma speelt rond het geven hulp in conflictgebieden. Hulptransporten moeten vaak door rebellengebied reizen om mensen in nood te bereiken. Van Afghanistan tot Darfur maken hulpverleners mee dat rebellen een deel van de goederen inpikken.

Daarmee kunnen deze rebellen zichzelf versterken en het conflict verergeren.

Soms pakken onbedoelde effecten juist gunstig uit. Het ontwormen van kinderen was in eerste instantie bedoeld om hun gezondheid te verbeteren. Maar deze kinderen doen het vervolgens ook veel

beter op school. En denk aan onderwijs voor meisjes. Het effect daarvan golft door naar de volgende generatie: meisjes die langer naar school gaan, krijgen later kinderen die gezonder zijn en die op hun beurt ook weer langer naar school gaan.

Hulpverleners maken mee dat rebellen goederen inpikken

Hulp via credit card

Hulporganisaties proberen meer grip te krijgen op ongewenste bijwerkingen. Zo koopt het Wereldvoedselprogramma inmiddels tachtig procent van alle noodvoedsel in ontwikkelingslanden zelf. En wanneer dat kan, geven hulporganisaties in conflictgebieden geen voedsel meer maar contant geld. Dat doen ze via credit cards en telefoons waar rebellen niet bij kunnen.

Mimi

uit Ethiopië klom op tot assistent manager in een rozenkwekerij. In de avonduren studeert ze voor accountant. Haar bedrijf werkt in een programma waar hulp en handel samenkomen.

WAAROM TWIJFELEN WE?

Stevig draagvlak, stevige twijfel

Miljoenen Nederlanders zetten zich persoonlijk in voor ontwikkelingssamenwerking. [Een ruime meerderheid](#) vindt het bovendien belangrijk dat onze overheid aan ontwikkelingssamenwerking doet. Het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking is dus best stevig.

Maar de twijfel of het iets uithaalt is dat ook. Veelzeggend is een [onderzoek van de Europese Unie uit 2023](#). Maar liefst 67 procent van de Nederlanders vindt dat het bestrijden van armoede in ontwikkelingslanden een prioriteit van Europa moet zijn. Maar op de vraag of de EU daar ook succesvol in is, antwoorden evenveel Nederlanders met 'nee'. Met andere woorden: we vinden dat het moet, maar we twijfelen of het werkt.

Via de media

De twijfel hangt samen met de beelden die mensen meekrijgen via televisie, sociale media en de krant. Want dat is waar de meesten hun kennis over ontwikkelingslanden vandaan halen. En in de media zien we, van kinds af aan, beelden van honger, oorlogen en ellende - vooral in Afrika. Voor positieve ontwikkelingen, zoals dalende kindersterfte en groeiende welvaart, hebben de media veel minder aandacht.

Van kinds af aan zien we beelden van honger en ellende - vooral in Afrika

Geen wonder dat velen het idee hebben dat er in de armste landen niets verandert. [Hulporganisaties versterken dit](#) onbedoeld met hun fondsenwervende campagnes, waarin ze keer op keer laten zien hoe hoog de nood nog altijd is. Wanneer die roep om hulp blijft aanhouden, dan is het niet vreemd dat mensen concluderen dat al die inzet maar weinig heeft opgeleverd.

Onbegrensde steun

Toch blijven mensen geven. Een verklaring daarvoor is dat we [het nog moeilijker vinden om werkloos toe te zien](#) wanneer honger en ellende ons netvlies treffen. Onze steun aan slachtoffers is vrijwel onbegrensd - zelfs als we twijfelen of het iets uithaalt.

Milly
uit Uganda is kok en zet zich
in voor het verspreiden van
kennis over gezond eten. In
haar eigen restaurant zet ze
‘vergeten’ traditionele groenten
op het menu.

IS HANDEL DE OPLOSSING?

Handel én ontwikkelingssamenwerking

Het is een veelgehoord argument in het gesprek over ontwikkelingssamenwerking: lage inkomenslanden hebben geen hulp nodig maar handel. En daar zit een kern van waarheid in. Want [zonder economische groei verdwijnt de armoede niet](#), en zonder handel groeit een economie niet. Handel is dus cruciaal voor ontwikkeling. Kijk bijvoorbeeld naar opkomende markten als China en Vietnam: de armoede daalt er snel.

De armste regio ter wereld, Afrika, heeft daarentegen [het slechtste handelsklimaat](#) ter wereld. Afrikaanse ondernemers trotseren bergen papierwerk en lange rijen aan de grens voordat ze petroleum, voedsel of kleding in de buurlanden kunnen verkopen. En door importheffingen betalen ondernemers en consumenten in Afrika nodeloos veel geld voor levensmiddelen, auto-onderdelen en bouwmaterialen uit het buitenland.

Soms verergert het ongelijkheid

Geen ontwikkeling dus zonder handel en groei. Economische groei schept banen en hogere inkomens voor gezinnen. Het vergroot de belastinginkomsten, waardoor overheden meer kunnen uitgeven aan publieke diensten als onderwijs en zorg.

Maar een kanttekening is op zijn plaats: mensen in armoede profiteren niet vanzelf van economische groei: [soms verergert het de ongelijkheid in een land](#). Overheden moeten zich actief inzetten om te zorgen dat ook de armsten er beter van worden.

Meer handel en groei komt niet vanzelf

Meer groei komt niet vanzelf

Kunnen we daarom beter stoppen met ontwikkelingssamenwerking en alles inzetten in de vrije sector? Nee. Meer economische groei komt er niet vanzelf. Daar zijn wegen en havens voor nodig. En functionerende douanediensden, geschoolde boekhouders en [bekwame](#) juristen. Plus gezonde, ondernemende mensen en bedrijven die goederen en diensten produceren. Goed ingezette samenwerking helpt om deze voorwaarden te scheppen.

Nelly
uit Bolivia is
marktkoopvrouw. Samen met
andere vrouwen werkt ze aan
een programma voor gezond
en lokaal verbouwd eten.

WAT GEBEURT ER MET ONS ONTWIKKELINGS- GELD?

Vijftig landen en tientallen doelen

De Nederlandse overheid geeft hulp [aan ongeveer vijftig landen](#). In 2022 was de grootste ontvanger Oekraïne, gevolgd door Ethiopië, Mali en Jemen. We geven niet alleen geld aan landen, maar ook aan multilaterale organisaties zoals de Wereldbank en humanitaire organisaties van de Verenigde Naties en de Europese Unie.

Wat gebeurt met dit overheids-geld?

In 2021 ging ongeveer een kwart naar voedsel, schoon water en klimaat. Boeren en boerinnen kregen bijvoorbeeld hulp om zich beter te weren tegen overstromingen, droogtes en hitte. Met beter zaai-goed en met klimaatbestendige gewassen, maar ook met drijvende tuinen en slimme apps die het weer voorspellen.

Keuzevrijheid

Ongeveer een kwart ging naar gezondheid, vrouwenrechten, onderwijs en maatschappelijke organisaties. Seksuele gezondheid is voor Nederland een belangrijk thema: vrouwen en meisjes moeten hun eigen keuzes kunnen maken rond relaties, seks en het gebruik van voorbehoedsmiddelen.

Nog een kwart ging naar vrede en veiligheid. Nederland steunt noodhulp aan slachtoffers van oorlogen en rampen, zoals in Oekraïne en Jemen. In andere landen werden landmijnen opgeruimd en rechters en officieren van justitie getraind. Het sturen van vredesmissies wordt overigens niet uit ontwikkelingsgeld betaald.

Nederlandse bedrijven werken aan tuinbouw, duurzame energie en watersystemen

Banen in toerisme

Het laatste kwart ging onder andere naar economische ontwikkeling en handel. In Jordanië, bijvoorbeeld, kregen jongeren training voor banen in de landbouw en het toerisme. En [zo'n zestig Nederlandse bedrijven](#) hielpen met het verbeteren

van tuinbouw, het duurzamer maken van energievoorzieningen en het beheren van watersystemen in lage inkomenslanden. Daarmee versterkt Nederland lokale economieën en schept het een afzetmarkt voor Nederlandse producten.

George
uit Sierra Leone is
tafeltennisser en activist.
Hij deed mee aan de
Paralympische spelen.

WAAR IS DE ONTWIKKELINGSWERKER?

De ontwikkelingswerker komt uit Afrika zelf

Misschien verschijnt er bij het woord 'ontwikkelingswerker' een witte arts op je netvlies die kinderen helpt in een ziekenhuis ergens in Afrika. Dat is niet vreemd, want dat was de staande praktijk in de begintagen van ontwikkelingssamenwerking: het uitzenden van Nederlandse artsen, landbouwdeskundigen, architecten en ingenieurs.

Maar deze 'witte' ontwikkelingswerker is een uitstervende soort. Allang werken ontwikkelingsorganisaties samen met mensen uit de landen zelf. Sociaal werkers en landbouwvoorlichters, projectleiders en accountants, logistiek medewerkers en chauffeurs –ze komen gewoon uit Afghanistan, Kenia of Guatemala.

Boetekleed van Artsen zonder Grenzen

Het beeld van de 'witte' hulpverlener blijft echter hardnekkig. Zo hardnekkig, dat het anno 2024 onmogelijk blijkt om met [kunstmatige intelligentie een beeld te creëren van een zwarte arts die een wit kind behandelt](#).

Een deel van het probleem zit in de campagnes van ontwikkelingsorganisaties die witte hulpverleners de hoofdrol geven. In 2022 trok een van hen, [Artsen zonder Grenzen, het boetekleed aan](#). De organisatie erkende in een videoboodschap dat ze het publiek een 'vals beeld had voorgeschoteld' door vooral witte artsen te laten zien. En dat terwijl vier op de vijf medewerkers uit de landen komen waar Artsen zonder Grenzen actief is. Het land met de meeste 'lokale' medewerkers is Zuid-Soedan.

De 'witte' ontwikkelingswerker is een uitstervende soort

Buitenlandse experts soms nodig

Soms zijn 'Westerse' experts nog steeds nodig, bijvoorbeeld om kennis te delen die er in het land zelf nog niet is. Zo leiden Nederlandse medisch specialisten artsen

op in Ethiopië en krijgen Cambodjaanse ondernemers training van Nederlandse organisatiedeskundigen. Hun taak is zichzelf overbodig te maken.

Musa
uit Zimbabwe is alleenstaande
moeder. Ze volgde een training
om haar handelsonderneming
in veevoer en zaaigoed op te
zetten. Nu helpt ze boeren met
haar kennis.

BRONNEN

Over dit boekje

[The World Bank Group, 2023: Poverty](#)

1 Hoe arm is de wereld?

[The World Bank Group, 2024: Poverty headcount ratio at \\$ 2.15 a day](#)

[World Bank Blogs, 2023: Poverty is back to pre-COVID levels globally](#)

[Our World in Data, 2024: Poverty](#)

2 Ontwikkelingssamenwerking: wat heeft het opgeleverd?

[The World Bank Group, 2024: Primary completion rate, Sub-Saharan Africa](#)

[Plan International, 2024: Guinese mannen in de strijd tegen meisjesbesnijdenis](#)

[Partos Impact Story 4, 2023: Enabling workers to win!](#)

3 Geven we veel?

[Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2024: HGIS nota](#)

[OECD, 2022: Official Development Assistance \(ODA\)](#)

[Ministerie van Financiën, 2022: Miljoennota](#)

[Cordaid, 2021: Belangrijke uitkomsten opinieonderzoek Ontwikkelingssamenwerking](#)

[Kaufmann, McGuirk en Vicente, 2019: Foreign aid preferences and perceptions in donor countries](#)

[De Correspondent, 21 september 2023: Waarom bezuinigen op ontwikkelingssamenwerking zo populair is](#)

4 Waarom is er nog armoede na 75 jaar hulp?

[The World Bank Group, 2024: Poverty headcount ratio at \\$ 2.15 a day](#)

5 Hoeveel hulp gaat verloren door corruptie?

[Transparency International, 2023: Corruption Perceptions Index](#)

[Dirk-Jan Koch, 2023: Foreign Aid and Its Unintended Consequences](#)

6 Wat heeft Nederland eraan?

[Oxfam Novib, 2012: Actie #Jekrijgtwatjegeeft gaat van start](#)

[Mirjam Vossen, 2012: Nadruk op 'eigenbelang' kan draagvlak ondermijnen](#)

[Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2024: Kamerbrief nationaal belang ontwikkelings-samenwerking](#)

[Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2023: De Nederlandse Afrikastrategie 2023-2032](#)

[IOB Evaluation, 2023: Inconvenient Realities](#)

7. Hoeveel Nederlanders zetten zich in?

[Goede Doelen Nederland, 2023: Feiten en cijfers 2022](#)

[Schulpen en Van Kempen, 2020: De ontleding van de Nederlandse NGO-sector](#)

[Geven in Nederland 2022](#)

[Partin, 2024: Particuliere initiatieven in internationale samenwerking](#)

8 Remt ontwikkelingssamenwerking migratie?

[Hein de Haas, 2023: Hoe migratie echt werkt. H5](#)

[Ruud Koopmans, 2023: De asielloterij. H1](#)

9 Hoe goed doet Nederland zijn best?

[Center for Global Development: Commitment to Development Index 2023](#)

[OECD Development Co-operation Peer Reviews: Netherlands 2023](#)

[Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2022: Doen waar Nederland Goed in is](#)

[Center for Global Development, 2022: "Doing what we're good at"](#)

10 Hoeveel hulp mislukt?

[Mekasha en Tarp, 2019: A Meta-Analysis of Aid Effectiveness: Revisiting the Evidence](#)

[Roger C. Riddell, 2014: Does Foreign Aid Really Work? An Updated Assessment](#)

[De Volkskrant, 2 september 2015: 'Ontwikkelingshulp door Nederland is effectief en efficiënt'](#)

11 Wat blijft er aan de strijkstok hangen?

[Goede Doelen Nederland: Feiten en Cijfers Goede Doelen 2022](#)

[Roger C. Riddell, 2014: Does Foreign Aid Really work? Oxford University Press. H16](#)

12 Wat zijn de bijwerkingen?

[Dirk-Jan Koch, 2023: Foreign Aid and Its Unintended Consequences](#)

13 Waarom twijfelen we?

[Cordaid, 2021: Belangrijke uitkomsten opinieonderzoek Ontwikkelingssamenwerking](#)

[Eurobarometer, 2023: EU Citizens and Development Cooperation](#)

[Mirjam Vossen, 2018: Ngo's, ik geef jullie er behoorlijk van langs](#)

[IOB 2009: Draagvlakonderzoek. Evalueerbaarheid en resultaten](#)

14 Is handel de oplossing?

[The World Bank, 2023: Trade Has Been a Powerful Driver of Economic Development and Poverty Reduction](#)

[International Monetary Fund, 2023: The drive for trade integration](#)

[Our World in Data, 2018: Is trade a major driver of income inequality?](#)

15 Wat gebeurt er met ons ontwikkelingsgeld?

[Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2022: Resultaten Ontwikkelingssamenwerking in Beeld](#)

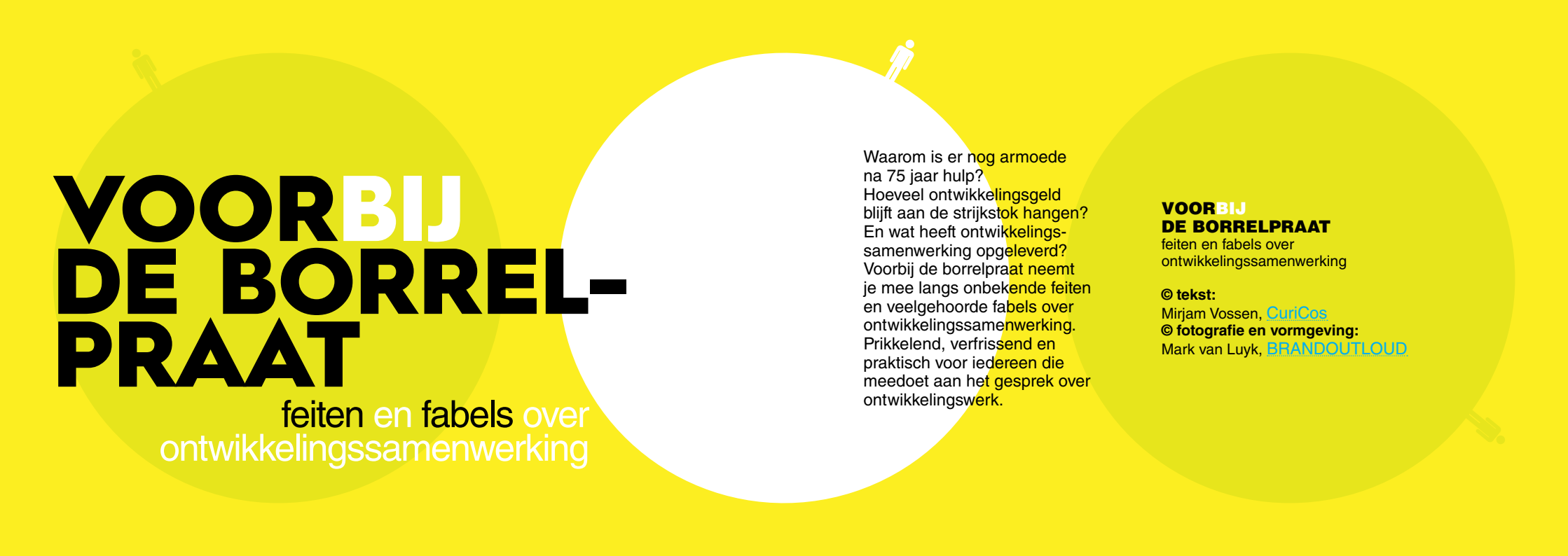
[Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2024: Kamerbrief nationaal belang ontwikkelingssamenwerking](#)

16 Waar is de ontwikkelingswerker?

[MO, 2024: Zwarte arts die wit kind behandelt? Te moeilijk voor ai](#)

[Doctors without Borders, 2022: Anti-racism: When you picture Doctors Without Borders, what do you see?](#)

VOORBIJ DE BORREL- PRAAT

feiten en fabels over
ontwikkelingssamenwerking

Waarom is er nog armoede
na 75 jaar hulp?
Hoeveel ontwikkelingsgeld
blijft aan de strijkstok hangen?
En wat heeft ontwikkelings-
samenwerking opgeleverd?
Voorbij de borrelpraat neemt
je mee langs onbekende feiten
en veelgehoorde fabels over
ontwikkelingssamenwerking.
Prikkelend, verfrissend en
praktisch voor iedereen die
meedoet aan het gesprek over
ontwikkelingswerk.

VOORBIJ DE BORREL- PRAAT

feiten en fabels over
ontwikkelingssamenwerking

© tekst:

Mirjam Vossen, [CuriCos](#)

© fotografie en vormgeving:

Mark van Luyk, [BRANDOUTLOUD](#)